

Miljødirektoratet
post@miljodir.no

Kopi til:
Klima- og miljødepartementet
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

5. februar 2016

KLAGE PÅ VEDTAK – GRUVEDRIFT I NUSSIR/ULVERYGGEN OG UTSLIPPSTILLATELSE FOR DUMPING AV GRUVEAVFALL I REPPARFJORDEN

Vi viser til Miljødirektoratets vedtak av 8. desember 2015¹, hvor Miljødirektoratet gir Nussir ASA tillatelse til virksomhet etter forurensningsloven til gruvedrift i forekomstene Nussir og Ulveryggen i Kvalsund kommune, med tilhørende utslippstillatelse innbefattet deponi av gruveavfall og utslipp av prosesskemikalier til Repparfjorden.

Natur og Ungdom og Naturvernforbundet viser til tidligere høringsuttalelser, og vil med bakgrunn i disse, samt uttalelser fra blant annet Havforskningsinstituttet, Fiskeridirektoratet, Direktoratet for Naturforvaltning, og forskjellige næringsorganisasjoner påklage vedtaket til Klima- og Miljødepartementet.

Vi frykter at gjennomføring av prosjektet med utslippstillatelse vil medføre den største forurensningsskandalen i nyere tid i Norge, og vil på det sterkeste fraråde at vedtaket gjøres rettskraftig, med tanke på miljøkonsekvensene lokalt og for vårt felles hav, konsekvensene for matsikkerhet, lokalt næringsliv, Norge som sjømat-, reiselivs- og miljønasjon og framtida til samisk næringsliv og kultur og de forpliktelsene som Norge har i forhold til samene som urfolk.

Vi ønsker også å opplyse om at Natur og Ungdom og Naturvernforbundet, sammen med mange andre organisasjoner har klaget vedtaket inn for ESA for brudd på EUs vannrammedirektiv. Dette kommer i tillegg til den klagen vi allerede har sendt inn på løyvet til utslipp i Førdefjorden og at det ikke blir gjort tiltak for å stanse eksisterende utslipp av gruveavfall til sjø.

Natur og Ungdom og Naturvernforbundet mener at utslippstillatelsen til Nussir ASA må trekkes tilbake. Vi begrunner vår klage i følgende hovedpunkter:

- A. Samlede konsekvenser for livet i fjorden og manglende økosystemforståelse**
De samlede konsekvensene for det marine livet i Repparfjorden og tilgrensende havområder er sterkt mangelfullt utredet. Økosystemtankegang er nærmest fraværende i utslippstillatelsen.

- B. Repparfjordens rolle som nasjonal laksefjord**
Stortingets forutsetninger for vernet som nasjonal laksefjord er ikke oppfylt. Utslippstillatelsen vil være i strid med regelverket for nasjonale laksefjorder og

¹ Miljødirektoratet: Oversendelse av tillatelse til virksomhet etter forurensningsloven - Nussir ASA (2015)

laksevassdrag på flere punkter.

C. Strømforhold og partikkelspredning

Det er sterkt mangelfulle målinger av strømforhold i Repparfjorden og modelleringer av partikkelspredning. De negative konsekvensene av partikkelforensning er undervurdert.

D. Konsekvenser av miljøgifter og tungmetall

De høye verdiene av tungmetall og konsekvensene av disse blir bagatellisert i konsesjonsvedtaket. Det er stor sannsynlighet for at det vil bli vesentlig større utlekking til fjorden enn det som kommer fram i KU.

E. Effekt av nanopartikler

Det vil bli sluppet ut store mengder nanopartikler som kan ha giftige egenskaper i det marine miljøet. Likevel er det ikke utredet påvirkningseffekt av nanopartikler på fisk og havlevende organismer.

F. Brudd på flere lover, forskrifter og konvensjoner

Det er ei rekke lover og forskrifter som ikke er vurdert av Miljødirektoratet. Vi mener utslippstillatelsen blant annet bryter med Naturmangfoldloven, Vannforskriften, Konvensjonen om biologisk mangfold, Londonkonvensjonen og grunnlovens §112.

G. Konflikt med reindrift og samiske interesser

Det er ikke oppnådd enighet med reindriftnæringen vedrørende gruveplanene, og tillatelse kan ikke gis uten at reindriftnæringen går med på det. Retten til land og vann i Finnmark er ikke ferdig avklart, og så store inngrep bør ikke gjøres før Finnmarkskommisjonen og evt. Utmarksdomstolen har avklart hvilke rettigheter som gjelder i området.

H. Manglende krav om tilbakefylling og alternativ bruk av massen

Det er ikke stilt vilkår om alternativ bruk, minimering eller tilbakefylling av restmassen. Slike vilkår ville kunne redusert deponibehovet betraktelig.

A. Samlede konsekvenser for livet i fjorden og manglende økosystemforståelse

Utsleppet vil ha konsekvenser både for Repparfjorden, tilgrensende fjorder og havet utenfor, både fordi forurensning vil kunne spre seg langt, blant annet demonstrert gjennom Havforskningsinstituttets spredningssimulering for partikler², og fordi fiskebestander som bruker Repparfjorden også bruker de andre områdene. Utradering av bunnfaunaen i en stor del av Repparfjorden, og ukjent mengde utlekking av tungmetaller fra sterkt tungmetallholdige masser, vil selvsagt påvirke hele det økologiske kretsløpet.

Det blir i utsleppsløvet hevdet at bunndyrfaunaen og dyreplanktonsamfunnet ikke er spesielt verdifullt, fordi der ikke finnes sjeldne og truede arter. De blir derfor tildelt kategorien «liten verdi» i KU. Det blir sett fullstendig bort fra den uvurderlige rolla disse artene spiller for hele fjorden som økosystem. Dette er bare et av mange eksempler på manglende økosystemforståelse.

² Lars Asplin: Modellering av partikkelspredning i fjorder utført ved Havforskningsinstituttet, 2014
<https://www.imr.no/filarkiv/2014/08/notat.pdf/nb-no>

Den manglende helhetsvurderingen er et klart brudd på Naturmangfoldslovens § 10, der det blir slått fast at «En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for³».

Arealinngrep er den viktigste årsakene til tap av biologisk mangfold

Miljødirektoratet hevder at tiltaket kan føre til at fisk tilknyttet deponiområdet flytter til andre deler av fjorden på grunn av dårligere tilgang på føde. Dette er en litt for enkel konklusjon da næringsgrunnlaget ikke er forventet å øke i andre deler av fjorden og det vanligvis er en sammenheng mellom fødegrunnlaget og hvor mye fisk det kan være i fjorden.

Det er gang på gang påvist at det er arealinngrep som i sum er den viktigste grunnene til tap av biologisk mangfold⁴, og i Repparfjorden går et stort (og til dels ukjent) areal tapt.

Påvirkning på fiskebestander i fjorden

Utslipet vil påvirke fjordens gode bestander av torsk, sei, sild, hyse, kveite og flyndre. Dette er høstbare bestander av stor betydning for den lokale flåten og for husholds- og fritidsfiske. I desember 2015 kom det en rapport som viser at selv svært små konsentrasjoner av partikler kan ha sterk negativ påvirkning på fisk, særlig fiskeegg og larver, noe som vil kunne gi negativ påvirkning på gyting og oppvekst langt ut over selve deponiområdet⁵.

Tidligere gytte den trua kysttorsken omtrent der det ble deponert på 1970-tallet. Da måtte gytetorsken flytte seg lenger ut. Fra fiskerhold er det dokumentert at mengden gytefisk er vesentlig lavere nå enn tidligere. Dette blir også bekreftet av larve- og yngelundersøkelser som Havforskningsinstituttet har foretatt de to siste årene. En kartlegging som Akvaplan-Niva gjorde i 2014 tyder på at denne flyttingen har ført til langt dårligere gyteforhold enn tidligere, og at torsken ikke har gjenopptatt gytinga på det gamle gytefeltet, selv 35 år etter at utsleppet stansa. Det planlagte deponiet vil enda en gang føre til ubotelig skade på et gytefelt og jage torsken ut på leting etter nytt gytefelt, og det er nå snakk om et utslipp som er mange ganger større enn på 70-tallet. En ytterligere svekkelse av Repparfjordbestanden vil være et alvorlig anslag mot en allerede svak kysttorskebestand.

Fiskeridirektoratet fremmet innsigelse til reguleringsplanen fordi de mente konsekvensutredningen var mangelfull, spesielt når det gjelder gyte- og oppvekstområder⁶. På grunn av denne usikkerheten mener de planen strir mot viktige regionale og nasjonale interesser. Det er dessverre typisk for denne saken at den faglige beslutningen fra Fiskeridirektoratet om innsigelse ikke ble tatt til følge av formelle grunner (fremmet etter fristen).

Blant konsekvensutredningene for Nussir er NIKUs rapport "Konsekvenser for sjøsamisk bruk av Repparfjorden og sjønære arealer". Denne dokumenterer skadevirkningene ved tidligere deponering. Der heter det bl.a;

« - Verdien av ressursbruken må ses både i økonomisk sammenheng og i forhold til ivaretagelse av samisk/lokal kulturarv og tradisjon. Denne forståelsen ligger til grunn for Sametingets retningslinjer for endret bruk av meahcci/utmark og Sametingets planveileder for sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur (se ovenfor). Forståelsen av at naturressursene i de samiske bosettingsområder utgjør det materielle grunnlaget for samisk kultur innebærer at statens forpliktelse til "å legge til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, kultur og samfunnsliv" (Grunnlovens § 110a) også

³ KLD: Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100>

⁴ KLD, Meld. St. 14 (2015-2016) Natur for livet - Norsk handlingsplan for naturmangfold

⁵ Planned submarine disposal of mining waste in the Førde Fjord of Norway - underestimation and undercommunication of harmful effects of suspended industry-created particles on fish, P.h.d. Agnar Kvellestad, NMBU, 2015

⁶ Fiskeridirektoratet (25.11.2011) Kvalsund Kommune Finnmark – Reguleringsplan for gruvedrift i Kvalsund området Nussir Ulveryggen - Innsigelse

omfatter en spesiell forpliktelse til å ivareta ressursene i disse områdene (jfr Smith 1990).» (Vår uth.)

Det virker som verken Nussir eller Miljødirektoratet har gjort noe for å ta konsekvensene av det som kommer fram i denne rapporten.

Anadrome fiskeslag

Repparfjorden har stor verdi som oppholds- og vandringsområde for laks, sjøørret og sjørøye. På grunn av dette er Repparfjorden valgt ut som nasjonal laksefjord for å ta vare på den atlantiske villaksen. Den generelle nedgangen i biologisk aktivitet i fjorden gjennom tap av bunnfauna, svekket planktonproduksjon og negativ påvirkning på gyting og oppvekst av saltvannsfisk, vil gi laksesmolten redusert mattilgang i fjorden. Dette skjer i en sårbar fase av vandringa, og vil kunne føre til mindre overlevelse i havet og ukjente konsekvenser for bestanden av laks i fjorden. Dette spørsmålet er ikke vurdert i KU. I tillegg er utredningen mangelfull med hensyn til utvandrende smolt. Undersøkelser ble kun gjort på tidlig utvandrende smolt i juni/juli. Repparfjordvassdraget har gyteområder fra nær sjø til 400 m over havet og utgang av smolt er observert gjennom hele sommerhalvåret til slutten av august. Smolt som kommer sent ut i sjøvann med høyere temperaturer og mer mattilgang kan ha et helt annet vandringsmønster og oppholde seg lenger i fjorden.

Offentlig fangststatistikk viser en markant nedgang i laksebestanden ved forrige gruveutslipp (1972 - 1978) der bestanden igjen fikk en økning først 13 år etter endt gruve drift. Fangststatistikken viser også en betydelig økning i snittvekt i tillegg til lave fangsttall Smålaksen oppholder seg ett år i sjøen, og når det blir lite innslag av smålaks i fangstene indikerer dette at noe har vært galt med smoltutvandringen året før.

Andre dyrearter

Det er observert marine pattedyr som spekkhogger, vågekval, knølqual, springere og nise i fjorden, og fjorden er viktig for fuglelivet i regionen, med våtmarksområder som er hekke- og rasteområder for ender, terner, måke- og vadefugl. Redusert mattilgang vil ikke minst påvirke en svekket bestand av sjøfugler, der flere arter har fått endret vurdering på den siste rødlista for arter fra Artsdatabanken, november 2015. Hele 57% av sjøfuglartene på fastlandsnorge er nå rødlistet. Ærfugl er en av fuglene som oppholder seg i Repparfjorden og som kom inn på rødlisten i 2015.

Fjord som rødlistet naturtype

Vi kan ikke se at verken Miljødirektoratet eller KU har berørt spørsmålet om at "fjord" er en rødlistet naturtype (2011) på grunn av de store inngrepene og negative påvirkningene som naturtypen er utsatt for. "Fjord" har vurderingen DD (manglende data), ikke fordi det er tvil om de mange negative påvirkningene, men fordi det er usikkerhet rundt nøyaktig hvor store disse påvirkningene er, og dermed hvilken kategori fjordene burde plasseres i⁷.

Vi vil vise til at for samtlige seks igangværende utslipp av gruveavfall i sjø, er aktuelle fjorder/ fjordområder vurdert til en tilstand dårligere enn "god" ved kartlegginga i forbindelse med vannforskrifta. Norge skal ha kunnskapsbasert forvaltning, og løyve til utslipp av gruveavfall i fjordene, som rødlistet naturtype, er det motsatte av hva kunnskapen tilsier.

B. Repparfjordens rolle som nasjonal laksefjord – Uakseptable konsekvenser og mangelfulle undersøkelser

Norge har 1/3 av verdens gjenværende bestand av nordatlantisk villaks, og gjennom den Nord Atlantiske laksevernkonvensjonen (NASCO) har Norge villaks som nasjonal ansvarsart. På

⁷ Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken

denne bakgrunnen vedtok Stortinget i 2007 å opprette systemet med nasjonale laksefjorder og nasjonale laksevassdrag for å gi de viktigste villaksbestandene langs kysten et særlig vern.

Repparfjordelva regnes som en av de viktigste lakseelvene i hele Norge, med et årlig laksefiske på mellom 6 og 10 tonn. Repparfjordelva er derfor utvalgt som nasjonal lakseelv og Repparfjorden som nasjonal laksefjord. Vi mener at det planlagte utslippet av gruveavfall i Repparfjorden er i direkte strid med formålet for Repparfjordens vernestatus som nasjonal laksefjord, og vil vise til en del av Stortingets grunnlag som vi mener forbyr dumping av gruveavfall i fjorden.

I Stortingsproposisjonen om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder⁸ slås det fast at

- *”beskyttelsesregimet for nasjonale (...) laksefjorder skal sikre villaksen en særlig beskyttelse”.*
- *regimene åpner for nye tiltak og aktiviteter, men bare ”dersom disse ikke medfører økt risiko for de laksebestandene som skal beskyttes”.*
- *Regimene i villaksforvaltninga skal bygge på den grunnleggende forutsetningen at summen av endringer i aktivitetene i vassdragene og fjordområdene over tid ikke skal medføre økt, men snarere redusert risiko for villaksen.*
- *”Større inngrep i munningsområdet til nasjonale laksevassdrag tillates ikke”*
- *”Virksomhet som innebærer risiko for alvorlig forurensning som kan skade villaksen tillates ikke”*

Det fremgår videre av *St.prp. nr 32 (2006)* på side 78 at dette innebærer at laksen

”skal gis særlig beskyttelse mot akutt forurensning i laksefjordene. Ikke-akutte, operasjonelle driftsutslipp reguleres på vanlig måte etter forurensningsloven.”

Det er videre fulgt opp i Lakse- og innlandsfiskloven § 7a første ledd:

”Når det treffes vedtak eller gjennomføres tiltak som kan påvirke laksens levevilkår, skal de særskilte hensyn som følger av Stortingets vedtak om nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder legges til grunn. I disse områdene skal laksen sikres en særlig beskyttelse mot skadelige inngrep.”

Vi vil også vise til *”Kvalitetsnorm for ville bestander av atlantisk laks”*, som klart sier at kvalitetsnormen ikke kan fravikes ved inngrep i nasjonale laksevassdrag og laksefjorder. Vi kan ikke se at forholdet til kvalitetsnormen er vurdert, verken av NIVA i KU, eller av Miljødirektoratet.

”I tilfeller hvor hensynet til andre viktige samfunnsinteresser veier tyngre enn hensynet til en villaksbestand, kan målet om god kvalitet fravikes ved tillatelse til ny aktivitet av den aktuelle vedtaksmyndighet. For bestander i nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder gjelder likevel de særskilte hensyn som følger av Stortingets vedtak om disse, samt lakse- og innlandsfiskloven § 7 første ledd, fullt ut ved siden av kvalitetsnormen.” (Vår understreking).

Vi mener utslippstillatelsen vil være i strid med regelverket for nasjonale laksefjorder og laksevassdrag på følgende punkter:

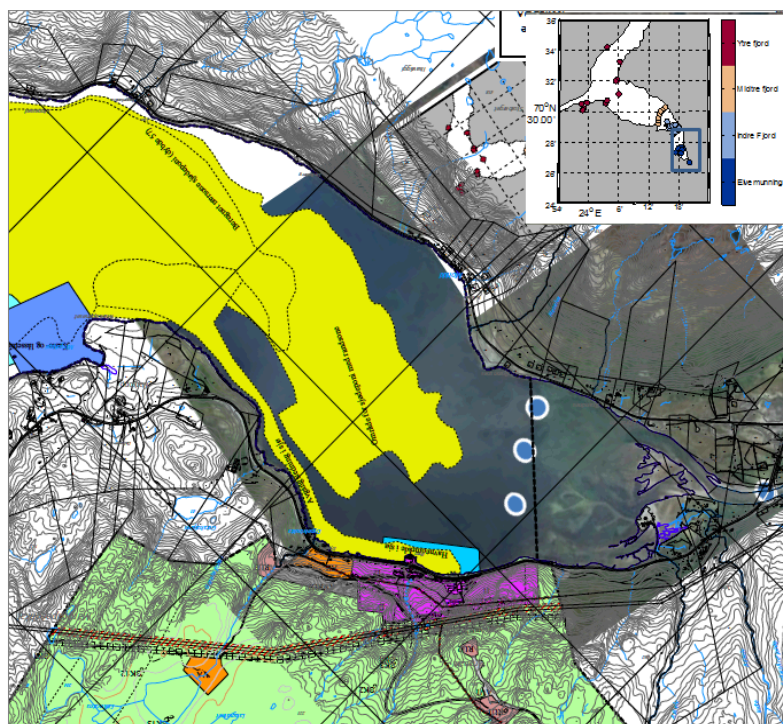
⁸ Miljøverndepartementet: St.prp. nr 32: Om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder (2006)

- Miljødirektoratet bekrefter at det er risiko for uhell (i tillegg til den planlagte forurensningen):

”Ved et eventuelt uhellsutslipp kan det forventes direkte negativ effekt på sjørret og sjørøye fordi elvemunningen og indre del av fjorden er viktig oppvekstområde for disse.”

Dette er åpenbart i strid med Stortingets krav om at *”Virksomhet som innebærer risiko for alvorlig forurensning som kan skade villaksen tillates ikke”*.

- Det strider mot generell rettsforståelse og åpenbart også lovgivers intensjon at akutt forurensning skal være forbudt etter systemet med nasjonale laksefjorder, mens kronisk forurensning på et nivå som kan klassifiseres som ”akutt toksisk virkning” kan være tillatt. I spørsmålet om utslipp av gruveslam i Repparfjorden er innholdet av tungmetall i sedimentet så stort at det etter Miljødirektoratets egne tabeller kan bli klassifisert som ”svært dårlig” med akutt toksisk virkning. Det er da åpenbart at det er bestemmelsen om vern mot *”akutt forurensning i laksefjordene”* som må være overordnet etter lovgivers intensjon.
- Miljødirektoratet viser i utslippsløyvet til at NIVA blant annet har uttrykt at det er vanskelig å vurdere om utslippet av kobber kan føre til atferdsmessige endringer hos laksefisk. Dette vil de løse ved å overvåke drifta etter at den er starta. Dette er åpenbart i strid med kravet om at *”Virksomhet som innebærer risiko for alvorlig forurensning som kan skade villaksen tillates ikke”*. Det må bli avgjort på forhånd om det er risiko eller ikke.
- Regelverket seier at *”Større inngrep i munningsområdet til nasjonale laksevassdrag tillates ikke”*, og da er det viktig å avgjøre hva som er munningsområdet. Det regulerte området for deponi ligger i laksefjorden, men ikke direkte i utløpet til Repparfjordelva. I NIVAs rapport om elvevandring, utvandring og opphold for sjørret og sjørøye fra Repparfjordelva, RAPPORT L.NR. 6403-2012, har de plassert tre bøyer i det de kaller munningsområdet, og har et kart som viser at indre del av deponiområdet klart er i det som NIVA karakteriserer som munningsområdet. Indre fjord blir omtrent midt i deponiet.

Figur 1: Her er området direkte influert av deponiet markert med gult, og man ser de tre bøyene til NIVA som blå rundinger med hvitt rundt.

I forbindelse med systemet nasjonale lakseelver, må med andre ord munningsområdet bli oppfattet som det nære området ved utløpet som laksen må gjennom for å komme opp i elva. I den forstand ligger deponiområdet også i munningsområdet. Deponiet er plassert der fjorden er på det trangeste, og det vil være umulig for laksen å gå utenom dersom den skal komme til og fra elva. Konklusjonen er at deponiet er et inngrep i munningsområdet, og dermed forbudt.

C. Strømforhold og partikkelspredning

Vi hevder at det er gjort mangelfulle undersøkelser av strømforholdene, at lokal kunnskap om sterke strømmer ikke er tatt med, at det er mangelfulle og til dels feilaktige vurderinger av spredning av partikler, og at de negative konsekvensene av partikkelforurensning er undervurdert.

Strømforholdene

Miljødirektoratet skriver at

«Resultatet av de strømmålingene og den gjennomførte modelleringen av strømforholdene i fjorden som ble utført av Akvaplan-NIVA i konsekvensutredningen, er verifisert av konsulentfirmaene DNV GL og Sintef.»

Vi vil hevde at i stedet for å verifisere resultatet kom DNV GL og Sintef med berettiget kritikk av mye av arbeidet som ble gjort av Akvaplan-NIVA.

Videre peker de på at "Fjorden er ikke en utpreget terskelfjord, men den har noen relativt dype bassenger der vannutskifting tidvis begrenses på grunn av topografien på fjordbunnen." Når vannutskiftinga "tidvis begrenses" må det vel bety at den også tidvis er god, dvs. at det er god vannutskifting, med andre ord sterk strøm som kan ta med seg deponimasse og som tilfører oksygenrikt vatn som fører til kjemiske reaksjoner og utlekking av metall og sulfid.

Miljødirektoratet hevder videre at

"Nussir ASA har i søknaden lagt til grunn at forholdene i området som er planlagt og regulert til sjødeponi ligger godt til rette for deponering av avgangsmasser fra gruedriften fordi det er det eneste området som er et naturlig basseng, har stort nok volum og lav nok bunnstrøm til å kunne fungere som et sjødeponi."

Vi stiller spørsmål ved om det finnes kriterier for hvor lav bunnstrømmen må være for ikke å virvle opp gruveslammet? Vi vil også hevde at det slett ikke finnes tall på hvor stor bunnstrømmen er gjennom hele året og under alle typer forhold. Påstandene om tilstrekkelig lav bunnstrøm bygger på modelleringer som har blitt sterkt kritisert fra mange hold, men blir her brukt som grunnlag for å si at gruveavfallet i Repparfjorden ikke vil bli påvirket av bunnstrømmer.

Havforskningsinstituttet sier i sitt notat av desember 2014:

"Siden Repparfjorden er anbefalt som dumpingsområde for gruveavfall, finner vi det riktig å formidle våre resultater med relevans for denne problematikken. Spesielt siden våre resultater avviker fra gruveselskapets egen undersøkelse ved å ha større sirkulasjon." og videre i sammendraget: "Tidevannsstrømmen i Repparfjorden er også

relativt sterk med en maksimal strømfart nær 0,3 m/s. Tidevannet er likevel ingen effektiv transportmekanisme på grunn av den korte perioden med ensrettet strøm. Derimot er tidevannsstrømmen effektiv til å blande og røre rundt i vannmassene. Resultatene bekrefter at det er viktig å inkludere alle relevante drivkrefter for å gjenskape realistisk strøm i fjordene."

Det er grunn til å minne om at Norges første tidevannskraftverk var i Kvalsundet, og at Repparfjorden er sterkt påvirket av tidevannsstrømmer. Målinger i konsekvensutredningen viste en maksimal strømhastighet helt opp i 0,8 m/s ytterst i fjorden og 0,5 m/s lenger inn. Vi vil vise til brev fra Naturvernforbundet med omfattende informasjon, basert på lokal kunnskap om tidevannsstrømmene.⁹ Vi kan ikke se at slik lokal kunnskap er med i vurderingene.

Vi vil også vise til informasjon fra forskere ved Universitetet i Bergen, som i november brakte informasjon om at det er tegn på at det i Førdefjorden kan oppstå et sjeldent fenomen med kraftig strøm og stor utskifting av vann, såkalt hydraulisk sprang¹⁰. Man kan da spørre om tilsvarende hydrauliske sprang også kan oppstå i Repparfjorden i forbindelse med det som Miljødirektoratet kaller "relativt dype bassenger", og da med sterk turbulens som gir stor oppvirvling av masse. Slike hydrauliske sprang blir ikke nødvendigvis avslørt med strømmålinger, uten at man leter spesielt etter fenomenet.

Vår påstand er at det tidvis er kraftige bunnstrømmer som vil føre til sterk oppvirvling av gruveslammet og spre slampartikler langt utenfor deponiområdet. Det må også anmerkes at bunntopografien i utslippsområdet viser stigning mot en terskel til indre basseng. Dette vil kunne medføre akselerasjon av bunnstrøm med en oppadrettet strømprofil som kan "løfte" forurensning mot overflaten for deretter å bli ført utover fjorden med en sterk overflatestrøm forsterket av elvestrøm og til tider utadrettet vindstrøm. I tillegg vil vi anmerke at i henhold til konsekvensutredning ble det ikke gjort tilfredsstillende strømmålinger i utslippsarealet, grunnet blant annet defekte målere, så påstanden om "lav nok" bunnstrøm i utslippsarealet er udokumentert og meget kritikkverdig. Dette samsvarer også dårlig med at de ikke kan anbefale utslipp i indre område (st.1) grunnet sterke bunnstrømmer, et område som ligger bak en terskel og hvor maks strømhastighet er målt til under halvparten av hastighet i anbefalt område (st. 3), tab 6 og 7 s. 53 i konsekvensutredningen.

Partikkelspredning

Miljødirektoratet hevder:

"Modelleringen av partikkelspredning viste dermed at det vil bli en liten økning i partikkelkonsentrasjonen i de frie vannmassene, men konsentrasjonene av partikler i vannsøylen vil sannsynligvis ligge under det som kan gi påvirkning på vekst og overlevelse for fisk." (vår utheving)

Havforskningsinstituttet har også gjort simulering av partikkelspredningen i Repparfjord, og kom til helt andre resultater enn i KU for Nussir¹¹. HIs simulering viste stor vandring av partikler, også ut mot havet. Dette gir uttrykk for at spredningsmodellen som Miljødirektoratet støtter seg på er svært usikker, og dermed et dårlig grunnlag for beslutning. Førre var prinsippet må gjelde. Her er det ikke tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag.

⁹ "Om strømforhold og spredning av forurensning i Kvalsund/ Repparfjord", Brev til Miljødirektoratet fra Naturvernforbundet 29.10.2014

¹⁰ <http://www.firda.no/nyheter/gruveprosjekt/natur-og-miljo/ukjent-straum-kan-spreie-meir-partiklar-ved-gruvedrift/s/5-15-145968>

¹¹ Modellering av partikkelspredning i fjorder - Førdefjorden og Repparfjorden. Havforskningsinstituttet 15.08.2014

Det er gitt i Nussirs søknad at de knuste massene skal finfraksjoneres til under 100 my for å inngå i flotasjonsverket. Fra produsenter av flokkuleringsmidler er det deklarerert at det ikke vil være mulig å «flokkulere» partikler under 20 my. Ettersom man regner med en lineær kornfordeling, vil det i praksis bety at 20 % av avgangsmassene som skal deponeres ikke vil kunne flokkuleres, men bli et «svevestøv» som flyter fritt i vannmassene.

Egg, larver og yngel av marin fisk, samt smolt og voksen fisk, vil utsettes for disse massene, både som påvirkning på gjellevevet, og som direkte opptak gjennom vann fisken svelger. I neste omgang vil svevestøvet transporteres ut av fjorden og slik sett forurense områder og marint liv langt utenfor Repparfjorden. Vi viser her til Havforskningsinstituttets opplysning om at fjordens vannmasse i sin helhet blir skiftet ut i løpet av en måned.

Påvirkning fra partikler

Miljødirektoratet skriver:

*”Påvirkning av partikler på dyreplankton er avhengig av blant annet konsentrasjon, størrelse, struktur og kjemisk sammensetning på partiklene. Finpartikler kan blant annet ha effekter på næringsinntak ved irritasjon av filterapparat og redusert evne til å ta opp næring. Analyser av kornform viste at den er kantet til litt rundet, og Akvaplan- Niva **antar** at det ikke forekommer mye nåleformete mineralkorn som kan skade cellemembranene til dyreplankton.” (vår utheving)*

Ut i fra dette får man inntrykk av at det i hovedsak er spørsmålet om form som er avgjørende for om partiklene kan gjøre skade. Dette er blant annet tilbakevist av dr. phil. Agnar Ståle Kvellestad i hans rapport om undervurdering av de negative virkningene av små konsentrasjoner av partikler på fisk i Førdefjorden¹². Rapporten er sendt til Klima- og Miljødepartementet.

Vi viser til noen flere sitater fra Miljødirektoratets utslippstillatelse:

- *”Med basis i partikkelkonsentrasjoner i de ulike vannlagene, partiklenes form, spredningsmønster i fjorden, samt modellert utskiftningen av vannmassene i fjordsystemet, vurderer Akvaplan-niva tiltaket til å ha minimal eller ingen effekt på dyreplanktonsamfunnet i Repparfjorden. De vurderer videre at tiltaket heller ikke vil gi noen negative endringer i næringsgrunnlaget til planktonspisende fisk i fjorden.”*
- *”Akvaplan-niva antar at det ikke forekommer **mye** nåleformete mineralkorn”.*
- *”Avgangen vil ikke inneholde nåleformete partikler som kan skade gjellene.”*

I det siste punktet blir antakelsen til Niva utvidet fra «ikke mye nåleformete mineralkorn» til å slå fast at det ikke vil være noen slike korn.

Tidligere i utslippstillatelsen blir det sagt at dyreplanktonsamfunnet i Repparfjorden har liten verdi, og her blir det sagt at partikkelforurensningen ikke vil ha negativ virkning på det samme. Det siste er basert på sterkt kritiserte strømmålinger og svært usikre og kritiserte spredningsmodeller.

Vi vil også bemerke de klare bekymringene som har kommet om tap av omdømme for norsk sjømat, som er kjent for å komme fra et rent havmiljø. Den norske eksporten av norsk sjømat er alene fastlandsnorges desidert største økonomi. Vi kan ikke se at Direktoratet har vurdert

¹² Planned submarine disposal of mining waste in the Førde Fjord of Norway - underestimation and undercommunication of harmful effects of suspended industry-created particles on fish, dr.phil. Agnar Ståle Kvellestad, 01.12.2015, Norwegian University of Life Sciences (NMBU) Faculty of Veterinary Medicine and Biosciences, Institute of Basic Sciences and Aquatic Medicine

dette opp mot klart «Samfunnsmessige tap», men heller gjentar utslippstillatelsens «Samfunnsmessige betydning».

D. Konsekvenser av miljøgifter og tungmetall

Ukjent type og omfang av kjemikaliebruk og utslipp?

I utsleppsløvet blir det vist til at det skal brukes en ny teknologi for flotasjon som er utviklet spesielt for Nussir ASA. Med utgangspunkt i en ny teknologi som ikke har vært prøvd i større målestokk, er det grunn til å stille spørsmål om man egentlig vet hvor mye av de ulike kjemikalierne som faktisk vil bli brukt, og i hvor stor grad flotasjonskjemikalier vil følge avgangen, være bundet til partikler eller ikke. Varierende kvalitet på malmen vil også kunne føre til varierende behov for kjemikalier, og flere av dem er sterkt toksiske i vann. Her blir det gitt løyve til utslipp i vann, uten at man vet hvordan utslippet faktisk vil bli. Erfaringer fra utslippene i Bøkfjorden og Ranfjorden m.fl., viser at når først utslippet er i gang, og man opplever varierende malm, så blir det også stadig behov for nye kjemikalier og nye mengder kjemikalier, og at Miljødirektoratet har akseptert store endringer i mengde og sammensetning for å holde drifta i gang. Her risikerer man å få "carte blanche" for både type og omfang av kjemikaliebruk.

Høye konsentrasjoner av tungmetall og stor sannsynlighet for utlekking

Tilstand/ Metall	Bakgrunn	God	Moderat	Dårlig	Svært dårlig	Nussir avgang
Arsen	< 20	20-52	52-76	76 - 580	>580	< 0,2
Bly	<30	30 - 83	83 - 100	100 - 720	>720	1,67
Kadmium	<0,25	0,25 - 2,6	2,6 - 15	15 - 140	>140	< 0,1
Kvikksølv	<0,15	0,15 - 0,63	0,63 - 0,86	0,86 - 1,6	>1,	< 0,3 - 0,3
Kobber	<35	35 - 51	51 - 55	55 - 220	>220	>500<1000
Sink	<150	150 - 360	360 - 590	590 - 4500	>450	19-59
Krom	<70	70 - 560	560 - 5900	5900 - 59000	>59000	< 40 - 823
Nikkel	<30	30 - 46	46 - 120	120 - 840	>840	37-355

Tabellen viser klassifikasjonsgrensene for forurenset sjøbunn, med Nussir avgang til høyre¹³. Kobberinnholdet er langt over grensa for "svært dårlig", som blir beskrevet med "akutt toksisk virkning". Nikkel er et prioritert stoff for EUs vannrammedirektiv/ Norges vassforskrift, og man er forplikta til å redusere utslippet av Nikkel. Nikkelinnholdet plasserer avgangen i kategorien "dårlig", mens Krom plasserer avgangen i "Moderat".

I forbindelse med NOU 2013:10, "Naturens goder – om verdier av økosystemtjenester" ble det laget grunnlagsmateriale med Nussir-utslippet som eksempel. Der satte forskerne opp følgende tabell over tap på grunn av tapt helse¹⁴:

Stoff	Enhetskostnad Kr/kg	Utslipp per år Kg	Arlige skadekostnader Millioner kroner
Nikkel	5 (1 - 20)	232.000	1,2 (0,2 - 4,6)
Krom	70 (17 - 280)	588.000	41,2 (10 - 164,6)
Kobber	3 (1- 12)	1.340.000	4 (1,3 - 16)
Sum			46,4 (11,5 - 185,2)

¹³ Alternativ disponering av avgangsmasse fra Nussir og Ulveryggen, Bergfald Miljørådgivere 2011.

¹⁴ Økosystemtjenester i Barentshavet-Lofoten: Vedlegg, Vista analyse, Universitetet i Tromsø, NORUT. 2013/08.

De høye verdiene av tungmetall og konsekvensene av disse blir i konsesjonsvedtaket bagatellisert av Miljødirektoratet:

«Denne avgangen vil inneholde mindre mengder av metall som for det meste er sterkt mineralisk bundet, ...» «Konsentrasjonene av kobber og nikkel i vannsøylen er svært lave, metallene er sterkt bundet til avgangen.» «Avgangen inneholder kobber og nikkel, men utlekkings tester og beregninger viste at sjøvannskonsentrasjonene av disse metallene vil bli svært lave i Repparfjorden».

Hvor sterkt disse metallene er bundet i mineralene kan diskuteres. Her er det snakk om sulfid som i reaksjon med vann og oksygen danner sulfat, som igjen gir frie metallioner og svovelsyre. Denne reaksjonen kan utmerket godt også skje under vann, dersom det kommer oksygen til, noe som bl.a. er avhengig av strømmene i vannet. Et litteraturstudium publisert i nettjournalen Minerals viser til flere eksempler på at sulfidmineraler ikke er så stabile i et marint miljø som tidligere trodd¹⁵. En kombinasjon av oksidmineral og sulfidmineral kan føre til at sulfidmineralene vil reagere og frigjøre sure løsninger som kan frigjøre tungmetall. Det blir også stilt spørsmål ved om organisk materiale vil påskynde prosessen. Da må man huske på at de sterke strømmene i Repparfjorden vil føre med seg organisk materiale fra områdene rundt. Det er derfor ingen grunn til å tro at avgangen ikke får innblanding av organisk materiale. Spesielt i ytterområdet av avgangen kan innblandingen bli vesentlig, noe som vil kunne øke utlekkingen. Dette har ikke blitt vurdert i KU.

De utlekkings testene som det blir vist til i forbindelse med det planlagte utslippet i Repparfjorden, og som skal vise at metallene er sterkt bundet til avgangen, er gjennomført av Kjeøy Research. Forsøkene er svært enkle, og langt unna realistiske forhold slik det er i fjorden. Kjeøy sier da også at det er behov for vesentlig mer omfattende tester for å kunne komme med bedre konklusjoner for hele fjorden (oppskalering)¹⁶:

”A larger experimental setup would be required in order to simulate a higher flow rate over the sediments and give a more reliable up-scaling calculation.”

Likevel blir disse utlekkings forsøkene brukt som grunnlag for å si at det ikke er skadelig å slippe ut gruveslam med innhold av kobber, krom og nikkel som etter Miljødirektoratets egen klassifiseringstabell vil karakterisere tilsvarende marint sediment som ”svært dårlig”, med akutte toksiske virkninger.

De fineste partiklene vil vandre lengst, være lengst i vannsøylen, ha størst overflate og ha størst utlekking av tungmetall. De minste partiklene har også størst innhold av Nikkel og Krom¹⁷. Når det oppstår sterke bunnstrømmer, slik vi har omtalt i kapittelet over, vil nettopp disse partiklene bli virvlet opp og massen bli tilført oksygenrikt vann. Slike forhold er noe av det som gjør Kjeøys utlekkings forsøk til et dårlig grunnlag til å trekke konklusjonen om at det sterkt tungmetallholdige avfallet ikke vil kunne gi giftvirkning i Repparfjorden og til sist også i Barentshavet.

Konklusjonen vår er at det i Repparfjorden skal bli dumpa gruveavfall med til dels ekstreme verdier av kobber, krom og nikkel, og at det er stor sannsynlighet for at det vil bli vesentlig større utlekking til fjorden enn det som kommer fram i KU.

¹⁵ Bernhard Dold: Submarine Tailings Disposal (STD)—A Review, Minerals 2014, 4(3), 642-666

¹⁶ Seawater leaching experiments of tailings material from Nussir and Ulveryggen copper deposits. Report prepared for NUSSIR ASA, Report prepared by Kjeøy Research & Education Center 19. March, 2013

¹⁷ Vedlegg C, Fysiske og kjemiske egenskaper til flotasjonsavgang fra Nussir og Ulveryggenforekomstene. Rolf Arne Kleiv, NTNU, 17.05.2011.

E. Effekt av nanopartikler

Omlag 0,15% av gruveslammet, tilsvarende 3000 tonn per år vil være nanopartikler, basert på en ekstrapolasjon av kornfordelingstabellen mot mindre dimensjoner¹⁸. Det vil bli rundt 1500 tonn silisium dioksid (SiO₂) nanopartikler, 290 tonn aluminium oksid (Al₂O₃) nanopartikler og 70 tonn jernoksid (Fe₂O₃) nanopartikler hvert år. Dette er typer som er kjent for å kunne ha giftige egenskaper i marint miljø og kunne bli akkumulert opp gjennom næringskjedene. Selv om vektprosenten av nanopartikler kan virke liten, så vil antallet nanopartikler være høgt, på grunn av det ekstreme tallet nanopartikler pr volumenhet. Fordi de er så små vil det ta lang tid før nanopartikler synker til bunns (om de i det hele tatt vil gjøre det). Dette fører til at nanopartikler kan bli spredd vidt omkring, og vil kunne påvirke ikke bare Repparfjorden, men også områdene rundt.

Gruveslammet fra denne planlagte gruva vil også inneholde relativt mye giftig tungmetall (Cu, Ni, Cr), som gjør situasjonen verre, både på grunn av at nanopartikler er kjent for å kunne transportere giftige metall, og fordi innholdet av Ni og Cr er større i den delen av massen med partikler mindre enn 1 mikrometer enn i den delen av massen med større partikler.

På tross av dette avviser Miljødirektoratet problematikken ved å hevde at

«Basert på den informasjonen som foreligger per i dag mener Miljødirektoratet at det ikke vil oppstå vesentlige negative miljøeffekter som følge av dannelse av nanopartikler i produksjonen.»

Dette blir påstått uten at det er vurdert. Vi vil tvert om hevde at så lenge dette ikke er undersøkt, må man bruke føre var paragrafen i naturmangfoldloven og avvise tilførsel av slike mengder nanopartikler.

F. Brudd på flere lover og forskrifter

Miljødirektoratet hevder at:

«Om tillatelse skal gis beror på forurensningsmyndighetens skjønn. Dette skjønn utøves innenfor rammene av ellers gjeldende praksis på lignende områder og i lys av overordnende politiske føringer, herunder mineralstrategien.»

Vi er uenige i denne vide definisjonen av skjønnsrommet. Det er en rekke lover og konvensjoner som Norge er forpliktet av. Utsagnet over er ikke et "rettslig utgangspunkt" men et politisk utgangspunkt, som vi ser som en måte å unngå rettslige krav. Det er ei rekke lover og rettsregler som ikke er vurdert av Miljødirektoratet, bl.a. same- og miljøparagrafene i grunnloven, finnmarksloven, reindriftsloven, ILO-konvensjonen om urfolk, flere sider ved systemet rundt nasjonale laksefjorder og Konvensjonen om Biologisk Mangfold.

Naturmangfoldloven

Vi ser flere steder at Miljødirektoratet hevder at paragrafer i Naturmangfoldloven bare gir et skjønnsmessig grunnlag, og at retningslinjer ikke er forpliktende.

«Føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 er et sentralt prinsipp i vurderingen av om tillatelse skal gis og eventuelt på hvilke vilkår etter forurensningsloven. Fordi prinsippet er en retningslinje for offentlig myndighetsutøving, jf. naturmangfoldloven §

¹⁸ "Utslepp av nanopartiklar i Repparfjord – Naturvernforbundet krev at Nussir ASAs omsøkte gruveprosjekt i Kvalsund vert avvist." Brev til Miljødirektoratet fra Naturvernforbundet 20.01.2014

7, er det ikke absolutt eller ufravikelig, men utgjør et tungtveiende hensyn i beslutningsprosessen.»

Det er nok rom for skjønn, men når skjønnnet ensidig går mot paragrafenes klare pålegg, så blir det totalt sett et brudd, både på loven og på intensjonene bak loven.

Vi syns også at Miljødirektoratet har en rar oppfatning av når føre-var prinsippet skal gjelde og ikke:

«For noen arter/naturtyper mener vi at det ikke er særlig usikkerhet om konsekvensene ved deponeringen. Det gjelder blant annet bunnfauna, israndavsetninger og ålegras. Føre var prinsippet i naturmangfoldloven § 9 kommer derfor ikke til anvendelse for disse artene/naturtypene og vurderingen gjøres bare etter forurensningsloven § 11.»

Vi kan være enige i at det ikke er usikkerhet om konsekvensene for bunnfaunaen, men det er fordi den vil bli totalt utryddet i deponiområdet, noe som også vil ha store og uante konsekvenser for resten av økosystemet i fjorden. Da er det ytterst spesielt av Miljødirektoratet å hevde at ikke føre-var-prinsippet bør komme til anvendelse. Denne tankegangen vil jo bety at så lenge konsekvensene er store nok, så trenger man ikke å ta hensyn til prinsippene i Naturmangfoldloven.

Videre hevder Miljødirektoratet at:

«Naturmangfoldloven § 14 gjelder «ved vedtak i medhold av loven». Denne avgjørelsen gjøres i medhold av forurensningsloven. Naturmangfoldloven § 14 får derfor ikke direkte anvendelse.»

Naturmangfoldlovas § 14 sier:

”Ved vedtak i medhold av denne loven som berører samiske interesser direkte, skal det innenfor rammen som gjelder for den enkelte bestemmelse legges tilbørlig vekt på hensynet til naturgrunnlaget for samisk kultur”

Vi etterspør en juridisk vurdering av om forurensningsloven skal ha forrang over naturmangfoldloven når vedtaket som fattes medfører store konsekvenser for naturmiljøet, et vedtak som er et omfattende inngrep i økosystemet i Repparfjorden og sannsynligvis i et vesentlig større område på grunn av spredning av tungmetaller og partikler. Dette naturmiljøet utgjør en viktig del av naturgrunnlaget for samisk kultur, noe Sametinget har sterke synspunkt på.

Vi vil også vise til grunnlovens § 108:

”Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.”

Dersom vedtaket ikke skal være i strid med grunnloven, må dette bety at formuleringen i naturmangfoldlovens § 14 er av generell karakter for alle vedtak som berører samiske interesser, uavhengig av hvilken lov vedtaket formelt er knyttet til.

Sametinget har i klartekst uttrykt at forurensningen vil gi så store negative virkninger for ”naturgrunnlaget for samisk kultur” at de mener at det ikke må gis tillatelse:

”De forurensningsmessige ulempene for samiske næringer er så store sammenholdt med de fordeler det medfører og de direkte ulempene for samisk kultur og samfunn for øvrig vil medføre at Sametinget ikke kan se at det foreligger grunn til å gi tillatelse etter forurensningsloven til omsøkte tiltak”¹⁹.

Vannforskrifta

Her vil vi først vise til de to klagen til ESA som vi har sendt inn sammen med mange andre organisasjoner, og som Miljødirektoratet har fått kopi av²⁰²¹. Her går vi grundig gjennom prinsipielle sider ved bruken av sjødeponi sett opp mot EUs vannrammedirektiv, og konklusjonen er klar, dumping av gruveavfall i sjø er i strid med EUs vannrammedirektiv, og dermed også i strid med vannforskrifta.

Det som er spesielt med tillatelsen til dumping i Repparfjorden, er det store innholdet av tungmetaller i avfallet, og spesielt det store innholdet av Nikkel, som er et prioritert stoff i vannrammedirektivet/ vannforskrifta. Løyvet er derfor også i strid med artikkel 4.1 og 10.1 i vannrammedirektivet på grunn av det store utslippet av Nikkel.

I tillegg til å vise til ESA-klagen vil vi kommentere noen av utsagnene i vedtaket fra Miljødirektoratet:

«Vannforskriften setter miljømål for vannforekomster og opererer med ulike tilstandsklasser. Et tiltak eller en aktivitet som vil føre til en forringelse av miljøtilstanden i en vannforekomst eller som vil vanskeliggjøre oppnåelsen av god tilstand, kan ikke tillates med mindre vilkårene for unntak i § 12 er oppfylt. Det må derfor vurderes om kravene i vannforskriften er til hinder for å gi tillatelse etter forurensningsloven til Nussirs virksomhet.»

Her innrømmes det at vannkvaliteten vil bli forringet, og at det bare kan gis løyve dersom det kan bli gjort i forhold til § 12 om unntak.

«Det som kan påvirke den kjemiske tilstanden er utlekking fra avgangsmassene. Kjemisk tilstand skal vurderes opp mot grenseverdiene som er satt for vann, sediment og biota. Det er ikke mulig å gi unntak for overskridelse av disse grenseverdiene, jf. vannforskriften § 12.»

Med andre ord er det tilstrekkelig at utlekkinga vil være over grenseverdiene for at utsleppet vil være ulovlig. Som vi har vist i et tidligere kapittel, konkluderer Miljødirektoratet med at det blir liten utlekking, basert på enkle og urealistiske forsøk, og en antagelse om at den sterkt forurensede massen vil holde seg i ro fordi man tror at det nesten ikke blir bunnstrømmer, noe som også er sterkt usannsynlig.

«§ 12 første ledd bokstav a setter ingen grenser for hvor stor forringelse som kan tillates dersom de øvrige vilkårene i § 12 er oppfylt. Miljødirektoratet mener derfor at deponeringen av avgangsmassene omfattes av § 12 første ledd bokstav a. Det må derfor vurderes om tilleggsvilkårene i § 12 andre ledd er oppfylt.»

§12 første ledd bokstav a sier at inngrep kan tillates dersom dette skyldes: "nye endringer i de fysiske egenskapene til en overflatevannforekomst". Men Miljødirektoratet har ikke vurdert

²⁰ Protokoll fra konsultasjonsmøte mellom Sametinget og Miljødirektoratet om Nussir-saken, 13.05.2015

²¹ Klage til ESA av 19.05.2015 om at Norge bryter vannrammedirektivet fra Naturvernforbundet, Natur og Ungdom, WWF, Greenpeace, Norske Lakseelver, Vevring og Førdefjorden miljøgruppe, Turistforeninga, Norges Jeger og Fiskerforbund, Friends of the Earth Europe, SABIMA, Norges kystfiskarlag og Fremtiden i våre hender (og med støttebrev frå Norges Fiskarlag)

²² Ny klage og tillegg til tidlegare klage: Noreg bryt EUs vassrammedirektiv 22.12.2015.

hva som skjer når et utslipp har startet. Da må man vurdere om vannforekomsten kan bli klassifisert som en ”sterkt modifisert vannforekomst”. Dersom deponiet ikke kan bli klassifisert som sterkt modifisert, så gjelder kravet om ”god tilstand”, og da må utslippet stanse. Som vi viser i klagen til ESA, så vil ikke et utslipp av gruveavfall kunne bli klassifisert som sterkt modifisert.

«Miljødirektoratet mener at en prøve tatt i et deponiområde ikke kan bli avgjørende for klassifiseringen av vannforekomsten fordi et deponi ikke er et ordinært bunnsediment.»

Dette dreier seg om kobberinnhold i det gamle deponiområdet som grunnlag for klassifisering av dagens kjemiske tilstand, og Miljødirektoratets påstand er åpenbart feil. Vannforskrifta eller EUs vannrammedirektiv skiller ikke mellom ordinære eller ikke ordinære bunnforhold. Her er spørsmålet utelukkende om den kjemiske og økologiske tilstanden er god eller ikke. Men Miljødirektoratet mener også at nye utslipp av kobber ikke vil være til hinder for å oppnå god kjemisk tilstand innen 2021:

«... avrenningen av kobber til fjorden i dag er ca. 600 kg/år ... Beregninger gjort av Kjeø Research & Education Centre viser at kobber som tilføres Repparfjorden via avgangsmasser vil være på ca. 40 kg/år.» «Miljødirektoratet vurderer derfor at den økologiske tilstanden som følge av utlekking fra avgangsmassene mest sannsynlig ikke vil vanskeliggjøre oppnåelse av god økologisk tilstand innen 2021 eller forringe tilstanden i Repparfjorden Indre og Ytre.»

Som vi har vist i et tidligere kapittel er påstanden om bare 40 kg basert på enkle og lite realistiske forsøk, og det er sannsynlig at utlekkinga blir vesentlig større. Man kan også undre seg over påstanden om at når den kjemiske tilstanden ved det gamle deponiet ikke er god, 35 år etter at utslippet stanset, så vil nye, og adskillig større, utslipp av nøyaktig den samme typen masse ikke føre til forverring av tilstanden.

Konklusjonen er åpenbart at det er stor risiko for at den kjemiske tilstanden blir forverret. I særlig grad vil det gjelde for porevannet i sedimentet.

Organisasjonene vil peke på at det er en pågående prosess i EFTA-domstolen for å få avgjort lovligheten av utslipp både i Førdefjorden og i Repparfjorden opp mot EUs vannrammedirektiv. **Organisasjonene forventer at prosessen med rettsliggjøring av vedtaket settes på vent til endelig avgjørelse i EFTA.**

Londonkonvensjonen/ Londonprotokollen mot forurensning av havet

Dumping av gruveavfall fra båt er klart ulovlig ut i fra LC/LPs regelverk for klassifisering av gruveavfall. Utslipp av det samme avfallet fra land gjennom en rørledning er helt klart i strid med LC/LPs overordna målsettinger, men det er uklart hvor sterkt dette står juridisk. Det er en pågående prosess i LC/LP om dette, og juridisk avdeling ved IMO kom i 2015 med ei juridisk vurdering som sier at konvensjonen er uklar. Slike utslipp kan bli stemplet som ulovlige, men det er behov for en tolkning ved traktatsunderskriverne.

Konvensjonen for biologisk mangfold (CBD)

Vi kan ikke se at Miljødirektoratet har vurdert utslippsløyvet opp mot CBD, noe Norge er forpliktet til å gjøre, og slutter oss fullt og helt til Direktoratet for Naturforvaltning, som uttrykker at det vil være i strid med Norges internasjonale forpliktelser gjennom Konvensjonen om biologisk mangfold å gi løyve til utslipp av gruveavfall i Repparfjorden:

”Norge er folkerettslig forpliktet til å følge opp Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD). CBD er en global konvensjon som dekker både terrestrisk og marint biomangfold, innenfor nasjonal jurisdiksjon. I 2010 forpliktet Norge seg til nye

globale mål for biomangfold mot 2020 (Aichi-målene), herunder mål 4 som omhandler bærekraftig produksjon og forbruk, samt at virkningene av bruken av naturressurser holdes godt innenfor trygge økologiske grenser. Det foreslåtte tiltaket strider imot overordnede prinsipper under Konvensjonen om biologisk mangfold om bærekraftig bruk, føre-var-prinsipp og økosystemtilnærming generelt. Det strider samtidig spesielt imot Aichi-mål 4 som beskrevet over.²²»

Grunnlovens paragraf 112

Løyvet til gruvedrift kan føre til varige negative virkninger på naturmangfoldet, og tap av naturressurser for etterslekta. Dette er ikke vurdert opp mot grunnlovens §112:

»Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten».

G. Konflikt med reindrift og samiske interesser

Miljødirektoratet skriver selv at gruvevirksomheten blir søkt om å bli etablert i «*et samisk område*» Dette tilsier at alle lover og konvensjoner som gjelder samerett blir gjeldende her. Det står "samisk område", ikke "samisk bruksområde" eller "reindriftsområde". Det vil si at utgangspunktet er at Kvalsund er et samisk område, brukt i fellesskap av sjøsamer og reindriftsamer, og at begge grupper har rettigheter i området, og at disse ikke kan brytes ved inngrep regulert av myndighetene.

Kvalsund kommune brukes vesentlig av reinbeitedistriktene 20 Fála, 22 Fiettar og 21 Gearretnjárga. De to første blir direkte berørt av gruva, det tredje har beiteområde på andre siden av Repparfjorden, like ned mot sjødeponiet. Reindriftras representanter har i alle møter med Nussir og styresmakter og i alle skriftlige uttalelser sagt klart at de ikke aksepterer gruveplanen, senest i konsultasjoner med Miljødirektoratet i august 2015.

I sin godkjenning av reguleringsplanen la Kommunal- og moderniseringsdepartementet til grunn at

«gruveselskapet i samråd med reindriftnæringen kommer fram til avbøtende tiltak som legger grunnlaget for en videreføring av reindriften i området. Dette må skje før tiltaket iverksettes».

Nussir ASA presiserer at de ønsker å utvikle gruvedriften på en måte som gjør at dagens reindriftsutøvere kan fortsette sin næringsvirksomhet. De viser til flere møter både med Reindriftsforvaltningen i Vest-Finnmark og Reinbeitedistriktene 20 Fálá og 22 Fiettar for å drøfte tilpasninger og eventuelle avbøtende tiltak før gruvedriften starter. Det de ikke nevner er at partene ikke har kommet til enighet.

Miljødirektoratet refererer Sametingets innvendinger, bl.a. at de slår fast at avbøtende tiltak ikke kan rette opp skadene. Formelt er det altså gjennomført konsultasjoner, men uten at partene har blitt enige om noe. Dette er derfor bare en formalitet for å dekke over at Staten ikke har vært villig til å høre på innvendingene fra Sametinget og reindriften. Konsultasjonene med Sametinget ble ensidig brutt av Miljødirektoratet, fordi man ikke ble enige. Samenes retter til sine egne områder kan ikke bare være avgrenset til rett til konsultasjoner. (Jfr. det som er skrevet tidligere om at Kvalsund er samisk område)

LMD som ansvarlig for reindrifta blir av Miljødirektoratet brukt som vitne for at alt er i orden:

Landbruks- og matdepartementet (LMD), som er overordnet myndighet for reindrift, har i sin uttalelse «anbefalt at reguleringsplanen godkjennes under forutsetning av at det etableres sjødeponi og at tiltakshaver og reindriftnæringen blir enige om avbøtende tiltak før oppstart av virksomheten».

Det blir her underslått at LMD i den forrige regjeringen ikke gikk inn for reguleringsplanen, og at dette ble omgjort av den nye regjeringen høsten 2013.

I konsekvensutredningen om reindrift er det satt opp seks krav som vilkår for at gruvedriften skal kunne gjennomføres uten å være for mye til hinder for reindriften. I reguleringsplanen har Nussir ikke tatt hensyn til disse kravene fra sin egen konsekvensutredning. Tiltak for å legge grunnlaget for videreføring av reindriften må derfor bety endringer i reguleringsplanen, som f.eks. å flytte innhogg ned under 100 m.o.h. Den godkjente reguleringsplanen inneholder inngrep i reinbeiteområde som ikke kan oppheves med avbøtende tiltak som gjerde e.l. Det er derfor ikke grunnlag for enighet mellom gruveselskap og reindrift innenfor disse rammene.

Mangelfulle utredninger gjør til at det er vanskelig å vurdere hvor stor den direkte påvirkningen på reindriftnæringen vil være. På grunn av manglende lokalisering av adkomsten til Nussir-forekomsten er det for eksempel ikke mulig å avgjøre i hvilken grad denne adkomsten vil utgjøre et hinder for reindriften. Det er anmerket at gruveselskapet planlegger underjordsdrift, men det gis ingen garanti for at overflatedrift ikke vil forekomme og derav øke skadeomfanget for reindrifta. Man har heller ikke utredet forgiftning av beiteland og drikkevann for rein eller virkningene av luftkanaler og veier til disse. Vi mener det ikke er mulig å gå videre med prosjektet før det er gjort grundigere utredninger, og det er kommet til enighet med reindriftnæringen.

De juridiske spørsmål rundt retten til land og vann i Finnmark har lenge vært uavklart. Derfor ble det i 1980 oppretta et samerettsutvalg, som avga sin innstilling i 1997. Med denne innstillinga og etterfølgende stortingsbehandling ble det bare avklart at staten ikke er eier av utmarka i Finnmark, slik det tidligere er påstått. I samband med Finnmarksloven av 2005 ble det oppretta en Finnmarkskommisjon og en Utmarksdomstol, som skulle avklare hvilke rettigheter forskjellige grupper og personer har. Kommisjonen har de siste årene arbeidet seg gjennom store deler av fylket, men har ennå ikke starta på Kvalsund kommune. Det er dermed ikke avklart hvilke rettigheter som gjelder i dette området. Det gjelder både rettigheter for reindrifta og for den fastboende befolkning, både på land og på sjøen. Det er allerede varsla at det vil bli reist krav fra sjøsamisk hold om rett til fiske, som vil omfatte de områder som vil bli dekket av deponiet. Det må derfor ikke nå åpnes for inngrep som kan ødelegge områder der rettighetene ikke er avklart.

Under behandlinga av «Kystfiskeutvalgets innstilling»: «Retten til fiske i Finnmark» i 2012 ble det vedtatt en vesentlig tilføyelse til Finnmarksloven, der det heter om Finnmarkskommisjonen:

"Kommisjonen skal også utrede krav om kollektive eller individuelle rettigheter til fiskeplasser i sjø- og fjordområder i Finnmark dersom noen med rettslig interesse i en avklaring krever det.»

Slike krav- i sjø- og fjordområder i Finnmark – herunder Repparfjord, vil bli reist for Kommisjonen under behandlinga av de forskjellige utredningsområder. Slike krav vil omfatte krav om at inngrep av enhver karakter ikke skal kunne nedskalere eller hindre utøvelse av fiskerivirksomheter, noe som eksplisitt rammes av de konvensjoner Norge har ratifisert i forhold til urfolks rettigheter.

Direktoratet har altså ikke hverken vurdert Finnmarkslovens siste tilføyelser eller Finnmarkslovens generelle omfang. Dette i seg selv må medføre at klagen over utslippstillatelsen må tas til følge

H. Alternativ til sjødeponi

Norge er ett av fem land i verden som lar gruveindustrien få deponere avfallet sitt i sjø. De fire andre er Indonesia, Chile, Tyrkia og Papua Ny Guinea. Av disse er Norge landet som deponerer gruveavfall på de grunneste områdene.²³

FNs Internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO) slår fast at ”gruveavgang i sjødeponi vil kvele alt liv på bunnen, ødelegge habitatene, gi kraftig negativ virkning på det biologiske mangfoldet og antallet organismer”²⁴. Det er å gå i motsatt retning av resten av verden å dumpe gruveavfall i en nasjonal laksefjord, spesielt på fjorddybder grunnere enn det som for eksempel Verdensbanken aksepterer for de gruveprosjektene som de engasjerer seg i.

Organisasjonene savner også en realitetsvurdering av mengde avfall, ettersom søknaden blir behandla uavhengig av at en senere har gjort funn som godt over doubler samla mengde kjent malm. Det er realistisk at gruveselskapet vil ønske å utnytte store deler av denne malmen, og realiteten er da at en søker om drift på omlag 75 mill.t. der 97 % av dette vil gå i deponiet. Det vil fylle opp Repparfjorden langt mer enn det som nå er lagt fram.

Natur og Ungdom og Naturvernforbundet savner en reell vurdering av alternativa til sjødeponi, og vilkår/ krav om tilbakefylling og alternativ bruk av massen. I utslippstillatelsen tyder ordlyden på at Miljødirektoratet har gitt opp uten en gang å forsøke, med dette argumentet: «Uansett løsning vil behovet for å deponere avgangsmasser være en følge av enhver større gruvevirksomhet.»

Dette er ei total fallitterklæring og avvisning av all målsetning om mindre miljøskadelig gruedrift. Her har man i utgangspunktet gitt opp å gjøre noe med utfordringa. De største hindringene står staten selv for, ved at både Direktoratet for mineralforvaltning og Miljødirektoratet er negative til tilbakefylling og at det blir bevilget alt for lite til forskning på alternativ bruk av restmassene.

Tilbakefylling

Vi vil først vise til den norske Mineralstrategien, der det står at tilbakefylling skal bli vurdert ved alle gruveprosjekter. Vi kan ikke se at dette reelt sett er gjennomført når det gjelder søknaden fra Nussir.

Miljødirektoratet viser i utslippstillatsen til at det «kreves et omfattende pumpesystem for å transportere avgangen fra oppredningsverket til utdrevne gruverom, opptil 400 meter.» Det er riktig at det kan bli opptil 400 meter på slutten, men gruedrifta vil starte på - 100 m, og man kan fylle i mange år uten særlig pumping. Her tar man utgangspunkt i det verst mulige, for å unngå å vurdere spørsmålet.

Videre sier de at

23 [□] Verdensbanken: Environmental, Health and Safety Guidelines for Mining, World bank group 2009

24

[□] FN's havorganisasjon – IMO (2012)

«For Nussir vil avgangen utgjøre 97 % til 99 % av massen fra malmen, og det vil ikke være fysisk plass til avgangen i gruvene siden prosessert/knust malm tar dobbelt volum av den opprinnelige malmen.»

Det er riktig at det ikke vil være mulig å fylle tilbake alt, og det er det heller ingen som hevder, men det vil være plass til over halvparten av massen, altså vil over halvparten av problemet være løst. Når restmassen er redusert til under halvparten vil det være mye lettere å finne alternativ bruk for denne.

Videre står det om tilbakefylling at det

”benyttes i gruver hvor det er nødvendig for å sikre stabilitet og der avgangen kan slippes ned i gruva med selvfyll. Gruvedriften på Nussir vil gå oppover og tilbakefylling er derfor ikke egnet.”

Dette vil vi påstå er feil. I flere gruver bruker man såkalt ”igjenfyllingsbryting”, der man både bryter seg oppover og nedover. (Overhead og underhead cut-and-fill m.m.) Ved bryting oppover blir avvannet og tilbakefylt masse brukt som arbeidsplattform for å bryte neste lag oppover etc. Det reelle argumentet mot tilbakefylling er nok snarere at det blir dyrere enn å dumpe avfallet i fjorden.

Alternativ bruk

Avgangsmassen har flere aktuelle bruksområder, som for eksempel steinull, asfalt og betong. Til alle disse formålene blir det i dag brutt ut nytt berg, f.eks. anortositt i Gudvangen til steinull og asfalt. Fra et ressursutnyttingsperspektiv vil det vært langt bedre, og fullt mulig å lage dette av gruveavgangen. Likevel er det eneste Miljødirektoratet skriver at:

«Avfallsminimering er vurdert i rapportene. Bedriften hevder i sin utredning at gjenbruk av avgang til nytteprodukter som blant annet murstein og isolasjon vil monne lite tonnasje.»

Igen ser vi at muligheten for å redusere deponeringsbehovet blir avvist med at det likevel ikke vil monne. Med en kombinasjon av tilbakefylling og alternativ bruk av deler av restmassen vil store deler av avfallsproblemet løses, men vi ser at en helhetlig tankegang om fornuftig ressursutnytting mangler totalt.

I KU fra både Bergfald og Sintef er det nevnt mye mer enn dette, og det er satt opp ei rekke alternativ. Blant dem er tilsats i betong, som også har vært vurdert av Nussir som realistisk. Miljødirektoratet påla tidligere Nussir å utrede alternativene grundigere. De kom da med ei utredning som brukte nesten all plass på å avvise landdeponi. For alternativ bruk gjorde de ikke annet enn å gjenta det som sto i KU.

”For å sikre at bedriften kontinuerlig arbeider med å redusere deponibehovet, stiller vi krav om at bedriften i avfallshåndteringsplanen legger opp til at avgangsmasse og gråberg som ikke kan benyttes som en ressurs for andre formål, i størst mulig grad skal tilbakeføres til de hulrom som gruedriften etterlater, jf. tillatelsens punkt 9.2.”

Her har vi plutselig krav, riktignok ikke absolutte, bare i ”størst mulig grad”, om tilbakefylling, selv om tilbakefylling av restmasse tidligere ble vurdert som tilnærmet umulig. Likevel får Nussir tillatelse til å fylle all restmasse i Repparfjorden.

Landdeponi

Miljødirektoratet hevder at:

«Den miljømessige beste måten å deponere avgangsmasser fra gruvevirksomhet på er å legge massene under et vannspeil, enten deponiet er på land eller i sjø.»

Som vi har beskrevet ovenfor, mener vi at spørsmålet er feil stilt. Det er alternativ bruk og tilbakefylling som er hovedsvaret på spørsmålet om avgangsmasser. Polen har mange kobbergruver, og hadde et stort avfallsproblem, men i løpet av få år ble avfallsmengden kraftig redusert gjennom alternativ bruk av massen. I tillegg har man internasjonalt, også for kobbergruver, startet et arbeid med avvanning og tørr lagring for å unngå de store og risikable slamdammene.

Det har vært vurdert et lukka strandkantdeponi i området Fæg fjord – Markop, men dette er avvist av Nussir på økonomisk grunnlag, liksom Nussir har avvist alle andre forslag enn sjødeponi, fordi dette vil være billigst for dem.

Konklusjon

Natur og Ungdom og Naturvernforbundet mener vedtaket om gruedrift i Nussir og Ulveryggen og utslippstillatelsen for deponi av gruveavfall i Repparfjorden ikke skal finnes rettskraftig, og prosjektet avvises.

Med vennlig hilsen

Sign.

Ingrid Skjoldvær
Leder i Natur og Ungdom

Lars Haltbrekken
Leder i Naturvernforbundet

Kontakt:

Magnus Storvoll Strømseth
Fagmedarbeider i Natur og Ungdom
magnuss@nu.no
902 72 770

Jorunn Vallestad
Fagrådgiver i Naturvernforbundet
jv@naturvernforbundet.no
975 67 934